

УДК 378.147:78

МЕТОДИ І ФОРМИ СТИМУЛЮВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

кандидат педагогічних наук, Барсукова Н.С.

Харківський національний педагогічний університет ім.
Г. С. Сковороди, Україна, Харків

Обґрунтовано методичний інструментарій формування позитивної мотивації майбутніх учителів музичного мистецтва до вдосконалення виконавської майстерності. З'ясовано, що реалізація запропонованих методів та форм стимулювала позитивну мотивацію майбутніх учителів музичного мистецтва до вдосконалення та набуття нових особистісних та професійно важливих якостей і відбувалася за допомогою створення сприятливої психологічної атмосфери на факультеті, рольового та імітаційного моделювання, створення портфоліо досягнень, професійних автопортретів, лекцій-візуалізацій, мозкових штурмів, вправ, а також під час відвідування виставок, театрів, концертів, фестивалів.

Ключові слова: Особистісні та професійно важливі якості, стимули, музично-виконавська діяльність, специфіка професійної діяльності вчителя музичного мистецтва.

кандидат педагогических наук, Барсукова Н.С. Методы и формы стимулирования позитивной мотивации будущих учителей музыкального искусства к совершенствованию исполнительского мастерства / Харьковский национальный педагогический университет имени Г. С. Сковороды, Украина, Харьков

Обоснован методический инструментарий формирования позитивной мотивации будущих учителей музыкального искусства к совершенствованию исполнительского мастерства. Установлено, что реализация предложенных методов и форм стимулировала позитивную мотивацию будущих учителей музыкального искусства к совершенствованию и приобретению новых личностных и профессионально важных качеств и происходила за счет создания благоприятной психологической атмосферы на факультете, ролевого и имитационного моделирования, создания портфолио достижений, профессиональных автопортретов, лекций-визуализаций, мозговых штурмов, упражнений, а также во время посещения выставок, театров, концертов, фестивалей.

Ключевые слова: Личностные и профессионально важные качества, стимулы, музыкально-исполнительская деятельность, специфика профессиональной деятельности учителя музыкального искусства.

Ph.D., Barsukova N.S. The forms and the methods that stimulate positive motivation of future teachers of music art to improve their performance skills / Kharkiv National Pedagogical University named G.S. Skovoroda, Ukraine, Kharkov

In this article, the author substantiated the methods and forms which formed positive motivation of future teachers of music art to improve their performance skills. It was set that implementation of these methods and forms stimulated positive motivation of the future teachers of music art to improve and obtain new personal and professionally important qualities. The author proved that friendly psychological atmosphere at the faculty; use role-based methods and simulation; creating a portfolio of achievements, professional portraits, lectures, visualization, brainstorming,

exercises, and visiting exhibitions, theaters, concerts, festivals helped to form the positive motivation of the future teachers of music art.

Keywords: personal and professional qualities, stimulus, music and performing activities, the specificity of professional music teachers.

Вступ. Сучасна вища мистецька освіта вимагає підвищення ефективності навчального процесу, пошуку методичного інструментарію стимулювання позитивної мотивації майбутніх учителів музичного мистецтва до вдосконалення виконавської майстерності. Аналіз стану підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва свідчить, що у навчально-виховному процесі використовуються переважно традиційні методи та форми, що недостатньо впливають на формування позитивної мотивації до вдосконалення виконавської майстерності. Виникає суперечність між потребою суспільства у вчителів музичного мистецтва вмотивованих до виконавської діяльності, з високим рівнем виконавської майстерності та недостатністю методів та форм стимулювання позитивної мотивації майбутніх учителів музичного мистецтва.

Аналіз наукових досліджень свідчить, що проблема методичного забезпечення підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва розкрита у працях Е. Абдулліна, О. Єременко, Н. Мозгальова, Г. Падалки, О. Рудницької, Н. Сегеди, Т. Смирнової та інших. Втім, майже не досліджено методи і форми стимулювання стимулюванням позитивної мотивації до вдосконалення виконавської майстерності. Спираючись на наукові дослідження А. Вербицького, Н. Бакшаєвої, В. Якуніна під стимулюванням позитивної мотивації до вдосконалення виконавської майстерності розуміємо динамічний процес впливу на особистісну (зростання особистісних та професійно важливих якостей), когнітивну (формування широкого спектру

теоретичних та практичних знань з музично-педагогічної виконавської діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва), операційно-технічну (виконавські уміння) сфери студента.

Формулювання мети статті та завдань. Мета статті – обґрунтувати методичний інструментарій формування позитивної мотивації майбутніх учителів музичного мистецтва до вдосконалення виконавської майстерності. **Завдання статті:** визначити методи і форми стимулювання позитивної мотивації майбутніх учителів музичного мистецтва до вдосконалення виконавської майстерності.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення стимулювання позитивної мотивації майбутніх учителів музичного мистецтва до вдосконалення виконавської майстерності полягала в активізації бажання займатися виконавською діяльністю, підвищенні власного рівня виконавської майстерності, розвитку особистісних та професійно важливих якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва, що необхідні для його успішної професійної музично-виконавської та музично-педагогічної діяльності.

У процесі експериментальної роботи враховували, що студенти, які вступають до факультетів мистецтв, мають різний рівень музично-виконавської підготовки, а також різну спеціалізацію (інструменталісти, диригенти, вокалісти). Спираючись на індивідуальні особливості кожного студента, застосовували стимули професії та значущості музично-виконавської діяльності, аби кожен з майбутніх учителів музичного мистецтва усвідомлював власну своєрідність, що в кінцевому результаті спрямовувало б їх до формування правильних установок щодо діяльності вчителя музичного мистецтва.

Зазначимо, що на початку експерименту більшість студентів мала ситуаційну мотивацію до певних дисциплін, наприклад студенти-

вокалісти та диригенти не бажали займатися інструментальною діяльністю, студенти-інструменталісти були більш спрямовані на виконавську діяльність на музичному інструменті, майже не цікавилися дисциплінами з «Хорового диригування», «Постановки голосу», «Сценічної майстерності». Створення на факультеті мистецтв сприятливої психологічної атмосфери забезпечувало звільнення майбутніх учителів музичного мистецтва від внутрішньої скутості, страху бути висміяним через свій невисокий рівень підготовки, що стимулювало їх впевненість у власні сили та можливості.

Інтерес студентів до нових дисциплін забезпечував стимул пріоритету та стимул значущості музично-виконавської діяльності, що активізувало їх прагнення до постійного зростання виконавської майстерності, особистісних та професійно важливих якостей та стимулювало до вдосконалення виконавських умінь майбутнього вчителя музичного мистецтва. Зокрема студентам пропонувалося створити портфоліо досягнень «Я-професіонал», де вони мали відображати різні виконавські ситуації, фіксувати власні концертні виступи та фото-, аудіо- або відеозаписи, виступи на конкурсах та фестивалях, дипломи, подяки, грамоти. Це допомогло майбутнім учителям музичного мистецтва не тільки бачити зростання нових виконавських якостей та умінь, а й розробляти подальшу траєкторію формування виконавської майстерності.

Значна увага приділялася ознайомленню студентів зі специфікою майбутньої професійної діяльності вчителя музичного мистецтва, ролі й місця виконавської майстерності у його професійній діяльності, стимулюванню прагнення студентів до розвитку та оволодіння виконавською майстерністю, до набуття нових особистісних (наполегливості, цілеспрямованості, витримки, самовладання,

енергійності, ініціативності, емоційності, емпатійності) та професійно важливих (музикальності та її складників, виконавської надійності) якостей. Зокрема було використано систему методів і форм стимулювання вказаного процесу, що включали в себе лекції-візуалізації, творчо-особистісні завдання, імітаційне та рольове моделювання, створення професійних автопортретів, під час яких застосовувалися стимули новизни змісту, досягнення успіху та стимули професії.

На заняттях зі «Вступу до спеціальності» було проведено лекцію-візуалізацію на тему «Роль виконавської майстерності у діяльності видатних майстрів музичного мистецтва», на якому студенти переглянули відеозапис виступів видатних виконавців (співаків, диригентів хору, інструменталістів) й визначали роль і місце виконавської майстерності у їх діяльності (стимул новизни змісту музично-виконавської діяльності). Наприклад, студентам було запропоновано переглянути «Концерт для гітари з оркестром. II частину» Х. Родриго у виконанні В. Доценка та провести обговорення, в процесі якого студенти висловлювали власні враження. Також за даною темою студенти мали підготувати доповіді з цікавих фактів життя найулюбленіших майстрів музичного мистецтва.

Для вивчення, аналізу та узагальнення виконавського досвіду провідних музикантів минулого в класах «Основного музичного інструменту», «Постановки голосу» та «Хорового диригування» було проведено «аналітико-виконавські майстерні». Вони були націлені на вивчення витоків та шляхів розвитку виконавської майстерності вчителя музичного мистецтва (стимул історизму), стильових спільностей та розбіжностей провідних ознак інструментального, диригентсько-хорового, вокального виконавства (стимул новизни змісту) із обговоренням власних поглядів студентів. Після аналізу

виконавського досвіду студенти узагальнювали провідні методи роботи, що забезпечують досягнення високих результатів у музично-виконавській діяльності.

Значне місце у навчальному процесі відводилося стимулюванню мотивації до вдосконалення особистісних та професійно важливих якостей, які є підґрунтям формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва. З цією метою на заняттях з «Хорознавства» було проведено мозковий штурм на тему «Особистісні та професійно важливі якості у структурі виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва» (стимул проблемності, стимул новизни змісту). В ході заняття студентам пропонувалося визначити і обговорити особистісні та професійно важливі якості майбутнього вчителя музичного мистецтва. Наприкінці заняття було здійснено ранжування особистісних та професійно важливих якостей (музикальність, виконавська надійність, наполегливість, цілеспрямованість, емоційність, емпатійність, витримка, самовладання, енергійність, ініціативність) та їх самооцінювання.

Певний стимулюючий вплив на зростання позитивної мотивації до формування та вдосконалення особистісних та професійно важливих якостей здійснювало створення професійних автопортретів та особистісно-професійних взаємохарактеристик (стимул новизни змісту). Так, на заняттях з «Методики музичного виховання» студентам пропонувалося написати власну характеристику «реального – Я» та «Я – перспективного». Потім, студенти ділилися на пари з метою створення особистісно-професійних взаємохарактеристик для виявлення особистісних та професійно важливих якостей. В кінці заняття було проведено обговорення на тему «Я – реальність та перспективи», на якій студенти робили

висновки про реальний стан сформованості особистісних та професійно важливих якостей, що допомогло усвідомити необхідність у їх вдосконаленні.

Дієвими у стимулюванні позитивної мотивації для формування особистісних якостей (витримки, енергійності, емоційності, емпатійності) майбутнього вчителя музичного мистецтва були рольові ігри, що проводилися на індивідуальних заняттях в класі «Основного музичного інструментів», «Хорового диригування» та «Постановки голосу» («Я- виконавець-співак», «Я – диригент», «Я – виконавець - гітарист, бандурист, баяніст»). Під час таких занять студенти мали змогу відтворити контекст майбутньої музично-виконавської та музично-педагогічної діяльності вчителя музичного мистецтва та проявити і вдосконалити певні особистісні якості, над якими велася робота.

На індивідуальних заняттях у класі «Хорового диригування», «Постановки голосу» та «Основного музичного інструменту», з метою стимулювання мотивації до формування виконавської надійності проводили імітаційні ігри. Студентам пропонувалося обрати виконавця (диригента, співака), на якого вони хотіли бути схожі. В ході гри студент мав імітувати поведінку обраного виконавця, наслідувати його рухи, міміку, способи самонастроювання на сцені (стимул творчості, стимул новизни змісту). Після таких занять зі студентом проходила рефлексивна бесіда, в якій він відповідав на питання такого типу: «як Ви почували себе в ролі обраного виконавця?», «Чи було Вам легко грати роль цього виконавця?», «Чому навчилися, граючи роль видатного виконавця?».

З метою виявлення особистісних та професійних ускладнень, що можуть виникнути у музично-виконавській діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва, на заняттях з «Методики музичного

виховання» було проведено практичне заняття на тему: «Зростання виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва» (стимул проблемності). Студентам пропонувалося розглянути та дослідити такі питання: «Розвиток виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва (стратегія і тактика)»; «Суть і значення виконавської майстерності вчителя музичного мистецтва»; «Особливості професійного зростання вчителя музичного мистецтва».

В експериментальній групі на заняттях із «Сольфеджіо» відбувалось стимулювання мотивації до вдосконалення складників музикальності, а саме музичного слуху та музично-ритмічної здібності. Зокрема, на практичних заняттях з метою розвитку музичного слуху застосовувались вправи на відтворення голосом окремих мелодичних частин твору (із репертуару студента), їх транспонування. Також, стимулюючий вплив на формування музичної уваги здійснювала вправа «Гойдалка», яка полягала у почерговому виконанні (вокально-інструментальному) музичних фраз. З метою розвитку гармонічного слуху та музичної уяви студентам пропонувалося виконати вправу «Оркестр». Студенти мали обрати будь-який інструмент симфонічного оркестру, який вони будуть зображати (стимул творчості). Із запропонованого музичного твору необхідно було усім разом відтворити голосом його фактуру.

З метою психологічного подолання певних емоційних станів та стимулювання мотивації до формування виконавської надійності на заняттях зі «Сценічної майстерності» студентам пропонувалося виконати декілька вправ. Так, вправа «Страх та невпевненість» була спрямована на зміну негативних емоцій під час публічного виступу (страх та невпевненість) на позитивні (віру в себе, впевненість) (стимул досягнення успіху). На початку заняття студенти з'ясовували,

як часто вони відчують страх і невпевненість і чи можна цей стан змінити. Після обговорення створювали міні-групи по 3-4 особи, і кожна з них пропонувала свій спосіб боротьби зі страхом та невпевненістю, котрий потім обговорювався в колі. Важливим у виконанні вправи було акцентування уваги на тому, що емоційний стан можна змінювати. Разом узагальнювали варіанти (способи) змінення небажаних емоційних станів під час публічного виступу.

Упродовж формування позитивної мотивації до музично-виконавської діяльності прагнули формувати позитивні установки процесу публічного виконання твору. На заняттях з «Музичної психології» пропонувалося вправа «Настрій», яка знайомила учасників з прийомом, за допомогою якого можна виправити або змінити настрій перед концертним виступом, створивши позитивний емоційний стан музиканта-виконавця (стимул досягнення успіху, стимул творчості). Студентам пропонувалося за допомогою кольорових олівців та паперу передати свій емоційний стан перед публічним виступом. Це міг бути абстрактний сюжет – лінії, кольорові плями, фігури тощо. Головною вимогою було, аби малюнок відповідав настрою. Далі, на іншому аркуші учасники мали зобразити емоційний стан, який би вони хотіли відчувати перед виступом, й висловити у судженні його зміст. Після виконання даної вправи учасники ділилися своїми відчуттями та враженнями. Дана вправа демонструвала, що існує багато способів виправити емоційний стан, тільки необхідно розглядати проблему з різних сторін і не боятися приймати нестандартні рішення.

Також студенти брати активну участь у позааудиторних заходах клубу «Performance», який було створено з метою розвитку в студентів прагнення до самовдосконалення власної виконавської майстерності, а також засвоєння набутих відомостей щодо

виконавської майстерності, особистісних та професійно важливих якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва. З цією метою відвідувались, театри, концерти, екскурсії, проводилися майстер-класи з наступним обговоренням, що активізувало пізнавальний та навчально-професійний інтерес (стимул новизни змісту, стимул пріоритету). Стимул творчості спонукав студентів до творчої активності, оригінальності у створенні інтерпретацій музичного твору, активізував їх ініціативність, енергійність, бажання вдосконалюватися у різних напрямках музичного виконавства. Для реалізації цих завдань було організовано музичні тематичні вечори, присвячені творчості відомих композиторів та виконавців. Також пропонувалося створити аудіо- та відеотеки концертних виступів відомих виконавців з метою аналізу та усвідомлення їх особистісних та професійних якостей, виконавської надійності, високого рівня виконавської майстерності. Важливим засобом розвитку позитивної мотивації до формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва було написання рецензій після виступів виконавців, концерти яких вони відвідували.

Висновки. Отже, реалізація запропонованих методів та форм стимулювала позитивну мотивацію майбутніх учителів музичного мистецтва до вдосконалення та набуття нових особистісних та професійно важливих якостей і відбувалася за допомогою створення сприятливої психологічної атмосфери на факультеті, рольового та імітаційного моделювання, створення портфоліо досягнень «Я-професіонал», професійних автопортретів та особистісно-професійних узаємохарактеристик; лекцій-візуалізацій, бесід, ранжування, «аналітико-виконавських майстерень», практичних занять, самодіагностування, мозкових штурмів, вправ; відвідування

театрів, концертів, фестивалів у рамках діяльності позааудиторного клубу «Performance».

Література:

1. Барсукова Н.С. Засоби діагностування виконавської майстерності майбутнього вчителя музики: навч. посібник // Н. С. Барсукова. — Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, «Федорко». — 2013. — 76 с.
2. Мозгальова Н. Г. Теорія та методика інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики: [монографія] / Н. Г. Мозгальова, [за наук. ред. О. П. Щолокової]. — ТОВ «Меркьюрі-Поділля»: В., 2011. — 488 с.
3. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи: підручник / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. - 2-е вид., допов. і перероб. - К.: Каравела, 2008. - 352 с.
4. Психология мотивации и эмоций / [под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, М. В. Фаликман] — М.: АСТ: Астрель, 2009. — 704 с.: ил. — (Хрестоматия по психологии).
5. Смирнова Т. А. Теорія та методика диригентсько-хорової освіти у вищих навчальних закладах: психолого-педагогічний аспект: [монографія] / Т. А. Смирнова. — Горлівка: ПП «Видавництво Ліхтар», 2008. — 445 с.

References:

1. Barsukova N.S. Zasoby diahnostuvannia vykonavskoi maisternosti maibutnoho vchytelia muzyky: navch. posibnyk // N. S. Barsukova. — Kharkiv: KhNPU imeni H.S. Skovorody, «Fedorko». — 2013. — 76 s.
2. Mozghalova N. H. Teoriia ta metodyka instrumentalno-vykonavskoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv muzyky: [monohrafiia] / N. H.

Mozghalova, [za nauk. red. O. P. Shcholokovoi]. – TOV «Merkiuri-Podillia»: V., 2011. – 488 s.

3. *Podoliak L. H. Psykholohiia vyshchoi shkoly: pidruchnyk / L. H. Podoliak, V. I. Yurchenko. - 2-e vyd., dopov. i pererob. - K.: Karavela, 2008. - 352 s.*

4. *Psykhohohyia motyvatsyy y emotsyi / [pod red. Yu. B. Hyppenreiter, M. V. Falykman] – M.: AST: Astrel, 2009. – 704 s.: yl. – (Khrestomatyia po psykhohohyy).*

5. *Smyrnova T. A. Teoriia ta metodyka dyryhentsko-khorovoi osvity u vyshchyykh navchalnykh zakladakh: psykhohoho-pedahohichnyi aspekt: [monohrafiia] / T. A. Smyrnova. – Horlivka: PP «Vydavnytstvo Likhtar», 2008. – 445 s.*